

nyezetet teremt, amely a kapcsolat mindkét oldalán független a forgalmazótól.

(Autoref.)

94/331

COREY, James F.: A grant for Z39.50 = Libr.Hi Tech. 12.vol. 1994. 1.no. 37-47.p.

A Z39.50 szabványra alapuló szoftverek kifejlesztése és kipróbálása

Gépi információkeresés; Szabvány; Szoftver

1990 szeptemberében az Oktatási Minisztérium három évre támogatást ítelt meg a Floridai Könyvtáratomatizálási Központnak (Florida Center for Library Automation, FLCA), amely az állami egyetem keretében működik. A támogatás célja egy olyan szoftver kifejlesztése, amely megfelel az ANSI Z39.50 információkeresési protokoll szabványnak. A Z39.50 szoftver az OSI (Open Systems Interconnect) kommunikációs protokollon keresztül működne, a NOTIS rendszerrel integráltnak, amelyet Florida 9 állami egyeteme használ. A szoftver tesztelésére az FCLA más szoftverfejlesztőket keresett meg, akik szintén vállalkoznának a Z39.50-nel összhangban lévő rendszerek létrehozására. Az FCLA megalapította a Z39.50 alkalmazói csoportot, amely azóta a szabvány javításával foglalkozik és alkalmazását szorgalmazza a könyvtári rendszerek észak-amerikai piacán. Már a program indulásakor világossá vált, hogy a TCP/IP-t nagyobb mértékben használják majd a Z39.50 üzenetek továbbítására, mint az OSI-t. Az FCLA ezért a TCP/IP-t is beépítette tervébe. 1993 szeptemberére, amikor a támogatás lejár, egy olyan működő Z39.50 rendszer áll majd rendelkezésre, amely mind az OSI, mind a TCP/IP hálózatokon tud majd kommunikálni.

(Autoref.)

Lásd még 307

KÖNYVTÁRGÉPESÍTÉS, KÖNYVTÁRÉPÜLET

Könyvtárgépesítés általában

94/332

GLOGOFF, Stuart: The Staff Creativity Lab: promoting creativity in the automated library = J.Acad.Librariansh. 20.vol. 1994. 1.no. 19-21.p.

Könyvtári Kreativitási Laboratórium; a kreativitás támogatása számítógépesített könyvtárban

Egyetemi könyvtár; Gyakorlati képzés; Számítógépesítés; Továbbképzés

Egy neves amerikai könyvtári szakértő mondta: ha hamarosan nem lassul le a technikai fejlődés, kénytelenek leszünk új eszközöket találni, hogy lépést tartsunk ezzel a rohanással. Mivel a fejlődés egyáltalában nem lassul, valóban itt az ideje kitalálni valamit, hogy megbirkózzunk a kihívással. Az Arizonai Egyetemi Könyvtárban már sikerült is, úgy hívják: Könyvtári Kreativitási Laboratórium (angol rövidítése: SCL).

1991-ig meglehetősen szegényes volt a könyvtár technikai ellátottsága, kevesen fértek hozzá a személyi számítógépekhez, és általában csak a szövegszerkesztő programokat használták. Ekkor azonban az IBM adományának jóvoltából több mint 100 PC-hez jutottak hozzá, melyből tucatnyit egy olyan „műhelyben” helyeztek el, ahol a könyvtárhasználati oktatás és a személyzet képzése folyik. Még egy laboratórium berendezését tette lehetővé az Apple Computertől kapott 9 Macintosh gép, lézernyomtató és szkennerek.

A pszichológusok szerint a kreativitás nagyon fontos egy szervezet munkájában. Mivel a dolgozókat minden inkább a hagyománytiszteletre

ösztönzi, szükség van arra, hogy serkentsék, bátorítsák önálló kezdeményezéseiket, alkotókedvüket. Ezt a célt szolgálja az SCL. Igen jól felszerelt, és mivel távol esik a munkaterülettől, a munkatársak számára is ideális helyet biztosít a kísérletezéshez, önképzéshez. Ezenkívül a laboratóriumnak szerepe van a könyvtár átfogó személyzeti továbbképzési programjában és a speciális tanfolyamokban is. A gépekre a következő programokat installálták: Lotus Freelance Graphics, Harvard Graphics, Claris Works, Aldus Pagemaker (kiadványok készítéséhez), OmniPage (optikai szövegbevitelhez), Hypercard, Asymetrix, ToolBook (hiperszöveghez), Quattro Pro, Paradox és a dBASE III+.

A műhelynek igen sokféle haszna van: bizonyítja a vezetőség elkötelezettségét a könyvtári személyzet fejlődése iránt, a tapasztalatszerzés, gyakorlás lehetőségének biztosításával képessé teszi a könyvtárosokat a gépek sokféle felhasználására. Így például lehetővé vált, hogy egy nemcsak tartalmilag, hanem formailag is kiemelkedő egyetemi hírlevelet adjanak ki. Mivel a laboratórium a campus Ethernet hálózatához is kapcsolódik, alkalom nyílik a különböző részleg közötti közvetlen érintkezésre és munkakapcsolatra.

A szoftverek beszerzésében olyan szakemberek segítettek, akiket a továbbiakban fel lehet kérni a könyvtár átfogó képzési programjában előadások megtartására. Jónéhány kérés érkezik új programok értékelésére is – ennek során a személyzet sok új tapasztalatot szerezhet. Megismerhették például a Statmaster nevű népszámlálási programcsomagot. Az IBM-től is kaptak új programot értékelésre. Nem közömbös a könyvtár számára, hogy ilymódon a szoftverbeszerzéskor igen sok pénzt lehet megtakarítani.

Néhány tanács azoknak a könyvtáraknak, amelyek követni akarják az SCL példáját: fontos, hogy elegendő legyen a gépek memóriakapacitása. Körülbelül 5-8 MB központi memória és legalább 80 MB-os hard diszk szükséges. Célszerű a gépeket és programokat úgy beszerezni, hogy a távolabbi fejlesztési tervekkel összhangban legyenek. Nagyon fontos, hogy a laboratórium távol legyen az olvasói terektől és munkaszobáktól.

Manapság, amikor zuhan a mikroszámítógépek ára, viszonylag kis befektetéssel létrehozhatunk egy ilyen műhelyt. 3 PC, egy lézerprinter, egy optikai olvasó és három gépállvány kijön

10 000 dollárból, 2000-ért pedig már a megfelelő programokhoz is hozzájuthatunk. A beruházás bőven megtérül.

(Fazokas Eszter)

94/333

CHIEN LIN, Sharon: Computerization of library and information services in mainland China = Microcomp.Inf.Manage. 11.vol. 1994. 1.no. 41-54.p. Bibliogr.

A könyvtári és tájékoztatási szolgáltatások számítógépesítése Kínában

Számítógépesítés

A cikk főként az 1989 utáni fejleményeket tárgyalja. Röviden kitér a bevezetőben a 70-es évek adatbázis-építési intézkedéseire, beleértve a nemzetközi gyakorlattal összhangban lévő nemzeti szabványok megalkotását és a kínai karakterek számítógépes kezelését.

A fejlődési folyamat két szakaszra osztható. Az első szakaszban (1974-1986) az egész kínai társadalom érzekelte a modern információtechnológia és információszervezés hatását. A könyvtári és tájékoztatási szolgáltatások modernizálása terén a legtöbb erőfeszítés a számítógépes rendszerek kutatása és kísérleti kifejlesztése, az adatbázis-építés, az online információkeresés és a hálózatépítés terén történt. A második szakasz 1986-ban kezdődött, amikor a gyakorlati előrehaladás lehetségessé vált, nagymértékben a CD-ROM technológia miatt. Többfunkciójú számítógépes rendszereket és alkalmazói szoftvereket fejlesztettek ki. Az ország gazdasági helyzetének javulásával fejlettebb távközlési berendezések kerültek forgalomban és nagyszabású hálózatépítés kezdődött a nemzeti összeköttetés érdekében.

Végül röviden azt tárgyalja a cikk, hogy az országos integrált hálózati rendszerek hatékony működése érdekében milyen intézkedéseket lehetne tenni.

(Autoref.)

94/334

SHRAIBERG, Yakov L.: The state of library automation in Russia = Microcomp.Inf.Manage. 10.vol. 1993. 4.no. 293-310.p.

A könyvtáratomatizálás helyzete Oroszországban

Fejlesztési terv; Gépi könyvtári hálózat; Számítógépesítés

Az *Orosz Nemzeti Tudományos és Műszaki Nyilvános Könyvtár* az ország egyik legjobban gépesített könyvtára. A könyvtárban készítették a MARSZI folyóiratkatalógust és az ipari katalógusok bibliográfiai rendszerét, az MSZISZPK-t. 1985 óta itt építik a tudományos és műszaki irodalom Össz-szövetségi (ma Összoroszországi) Központi Katalógusát, amelynek több mint 600 ezer rekordja három adatbázisból tevődik össze: a külföldi könyvekből, a külföldi folyóiratokéból és a korlátozott terjesztésű hazai kiadványokéból. Több mint 1000 könyvtár vesz részt ebben a munkában, Oroszországon kívül a volt Szovjetunió területéről is.

Itt található továbbá a publikált algoritmusok és szoftverek adatbázisa az elsődleges források (részben folyóiratcikkek) analitikus leírásával, részben referátumokkal, az ipari katalógusok és publikálatlan fordítások adatbázisa is. CD-ROM-ok is járnak a könyvtárba és DTP rendszerrel is rendelkeznek. Külön rendszerekként ugyan, de lefedik az integrált könyvtári rendszerek funkcióit.

A könyvtárban található adatbázisok között egyaránt van nagygépes és miniszámítógépen, PC-ken, PC-hálózatokon futó rendszer. A legtöbbet a MicroISIS szoftvert használják egygépes és hálózatos változatban, de vannak CLIPPER és PARADOX adatbáziskezelővel működtetett rendszerek is. Tervezik a francia LIBER és az ALEPH rendszerek megvásárlását.

Csereformátumként a UNIMARC-ot alkalmazzák, amelynek oroszországi terjesztői.

A távoli elérés telefonvonalakon lehetséges és lehetőség van elektronikus levelezésre is.

Az *Orosz Állami Könyvtár* (volt Lenin Könyvtár) a Központi Katalógus egyik legfőbb adatszolgáltatója. Az adatokat hazai miniszámítógépekkel viszik mágnesszalagra.

Hewlett Packard minigépeken fut VTLS online katalógusa, de nem használják az integrált rendszer minden funkcióját és az adatbázis egészét a jövőben fogják a rendszerbe átvinni. Géppel egyelőre csak a külföldi publikációkat dolgozzák fel, a hazai és a FÁK országokból származó dokumentumokat nem.

Saját adatbázisokat is fejlesztenek a hazai folyóiratok megrendelésének, a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzések nyilvántartására. Teljes szövegű adatbázist építenek a leggyakrabban kért cikkekből. Megkezdtek a cédulakatalógus retrospektív konverzióját.

CD-ROM-ok is járnak a könyvtárba.

A tervek között szerepel valóban integrált rendszer kialakítása.

A szentpétervári *Orosz Nemzeti Könyvtár* (volt Szaltikov-Scsedrin Közkönyvtár) az ország második számú nemzeti könyvtára, szintén részt vesz a Központi Katalógus építésében, de hagyományos módon jelent. Rendelkeznek egy 15 személyi számítógépet összekapcsoló Ethernet helyi hálózattal és a (hálózatos) MicroISIS szoftverrel.

Néhány adatbázis most van kipróbálás alatt.

Az *Orosz Tudományos Akadémia Szentpétervári Könyvtára* az ország egyik legnagyobb könyvtára. A közismert tüzeset után Kanadából ajándékba kaptak egy GEAC integrált rendszert a szükséges számítógéppel együtt. 27 PC, hazai személyi számítógép és Macintosh gép segítségével ennek több funkciója üzemel. Egyéb adatbázis-szoftvereket is használnak. Van DTP rendszer és a könyvek állagmegőrzését segítő információs rendszer is. A központi katalógusnak hagyományosan jelentenek.

A *Tudományos Akadémia Természettudományi Könyvtára* az akadémiai könyvtári hálózat 250 tagjának központja. A könyvtár ASZ-NAUKA nagygépes rendszere az integrált rendszerek szervezőmunkáját, periodika-, OPAC moduljainak megfelelő funkciókat látja el. Külföldi folyóiratokról 1992 óta adtak floppy információkat.

Az *Állami Orvosi Könyvtár* az ország legnagyobb szakkönyvtára és az orvosi könyvtárak hálózati központja. A 30 PC-s helyi hálózaton futó MicroISIS alapú rendszerük lényegében átfogja az integrált rendszerek kínálta lehetőségeket. Az online katalógus 300 ezer rekordjával a Központi Katalógus után a legnagyobb az országban. A könyvtár a Compact Cambridge CD-ROM termékek (időközben megvásárolta a Silver

Platter – a ref.) oroszországi terjesztője és olvasóinak is nyújt CD-ROM használati lehetőséget. A Központi Katalógusnak géppel olvasható formában jelent az egész orvosi terület felelőseként.

A *Központi Mezőgazdasági Könyvtárban* folyik egy USMARC alapú számítógépes rendszer kialakítása a helyi hálózat 15 PC-jének felhasználásával.

A *Moszkvai Egyetem Kutató Könyvtára* helyi hálózata 50 PC-t számlál. Online katalógusa ugyancsak USMARC alapú és rekordjainak száma 50 ezer.

A *Novoszibirszki Állami Tudományos és Műszaki Nyilvános Könyvtár* a Tudományos Akadémia Szibériai Tagozatának könyvtára, ahol most folyik egy nagygépes rendszer kiépítése.

Az *Usinszkij Állami Pedagógiai Könyvtár* az Orosz Nemzeti Tudományos és Műszaki Nyilvános Könyvtárban kifejlesztett periodika-kezelő rendszert használja helyi hálózatában. Most van kipróbálás alatt a LIBER rendszer.

Hat moszkvai könyvtár, köztük az Orosz Nemzeti Tudományos és Műszaki Nyilvános Könyvtár, a Moszkvai Egyetem Kutató Könyvtára részvételével tervezik a LIBNET könyvtári hálózat létrehozását. Ennek keretében online hozzáférést biztosítanak ezeknek a könyvtáraknak a katalógusaihoz és a Központi Katalógushoz.

Tervezik a külföldi szakirodalom szerzeményezésének koordinálását, dokumentumok online megrendelését a könyvtárközi kölcsönzés keretében, más hazai és külföldi könyvtárak adatbázisaihoz való hozzáférést is.

(Koltay Tibor)

Lásd még 316, 318

Számítógépes könyvtári rendszerek

94/335

SVOBODA, Martin: CASLIN: a project for library cooperation = Libr. Technology News. 1994. 13.no. 5-7.p.

A CASLIN, a cseh és szlovák könyvtárak gépi hálózatának programja

Együttműködés -nemzetközi; Gépi dokumentumleírás; Gépi könyvtári hálózat; Közös katalogizálás; Központi katalógus -gépi

Egy különféle forrásokból eredő központi szolgáltatás gondolata már a könyvtáratomatizálás kezdeti időszakában felmerült a cseh és a szlovák nemzeti könyvtárakban. A terv megvalósításának első lépésére azonban csak 1991 őszén kerülhetett sor, amikor a két ország négy legnagyobb könyvtára (a két nemzeti könyvtáron kívül a morvai regionális könyvtár és a pozsonyi egyetemi könyvtár) aláírta a szándéknyilatkozat a CASLIN (Czech and Slovak Library Information Network) hálózat létrehozásáról. A program pénzügyi fedezetét főleg az Andrew Mellon alapítvány biztosította. Gondosan előkészített versenytárgyalások nyomán az Ex Libris ALEPH rendszerét és a DEC Unix alapú hardver-eszközöket választották. Az alapvető célok a következők voltak:

- közös katalogizálásra épülő központi szolgáltatás;
- a nemzetközi szabványokhoz való ragaszkodás (bibliográfiai leírás: AACR; csereformátum: UNIMARC; információkeresés különféle hálózatokon: Z39.50; könyvtárközi kölcsönzés: ISO 10160/1);
- az Internet elérése és szolgáltatásainak felhasználása.

Az 1993-as esztendő a következő kulcsfontosságú események jellemezték:

- május–augusztus: a szerződés aláírása az Ex-Libris-szel, DEC demonstrációs gépek telepítése a két nemzeti könyvtárban, a képzés beindulása;
- szeptember: a helyi rendszer nyilvános bemutatása;
- november: a demonstrációs gépek lecserélése, Internet kapcsolat a CESNET és SANET útján.

1994 elején munkacsoportokat állítottak fel a következő témákban: központi katalógus, szabványosítás, tárgyi feltárás, retrospektív konverzió, rendszertelepítés, hardver és mikrográfia. Tesztelték és véglegesítették a gyarapítási, katalogizálási és OPAC-modulokat. Májusban telepítették a DEC világszínvonalú Alpha AXP gépeit

és az ALEPH legújabb változatát. Júliusra elkészültek ezen modulok cseh és szlovák nyelvű kézikönyvei. Az UNIMARC konverzió ellenőrzésére 30 ezer mintarekordot töltöttek a prágai csomóponti gépre és beindult rendszer kísérleti használata mind a négy nagykönyvtárban. A négy kezdeti adatbázis a következő:

– cseh könyvek kötelezpéldányai (1983-1993), kb. 80 ezer rekord;

– szlovák dokumentumok kötelezpéldányai (1974-1993), kb. 100 ezer rekord;

– a prágai nemzeti könyvtárban 1994 májusáig visszamenőlegesen konvertált tételek, kb. 80 ezer rekord;

– a szlovák nemzeti könyvtárban 1994 májusáig visszamenőlegesen konvertált tételek, kb. 40 ezer rekord.

1994 őszére tervezik a folyóiratkezelő modul tesztelését, az év végére pedig a cseh és szlovák cikkanyag (kb. 180 ezer cseh és 350 ezer szlovák tétel) betöltését a rendszerbe.

(Novák István)

Lásd még 284, 310

Számítógép-szoftver

94/336

ORTIZ-REPISO JIMÉNEZ, V. - OLMEDA GOMEZ, C.: Orientarse en Internet: Hytelnet 6.4 = Rev.Esp.Doc.Cient. 17.vol. 1994. 1.no. 9-24.p. Bibliogr. 8 tétel.

Res. angol nyelven

Tájékozódás az Interneten: a Hytelnet 6.4 szoftver

Számítógép-hálózat; Szoftver

A Peter Scott által kifejlesztett Hytelnet 6.4 verziószámú program az Internet-használók rendkívül hasznos eszköze. A hálózatok hálózata, az Internet napi három millió használójának legtöbbször az elérhető információk és szolgáltatások túl nagy száma okoz gondot. Az ebben való tájékozódást, illetve a szükséges szolgáltatáshoz való hozzáférést könnyíti meg a program.

Hozzásegít az OPAC-ok, bibliográfiai adatbázisok, levelezési szolgáltatások, elektronikus hirdetőtáblák (faliújságok), elektronikus folyóiratok, általános egyetemi tájékoztatók, elektronikus könyvek, szerverek (Archie, Gopher stb.) lokalizálásához, s ennek érdekében több, mint ezer telnet-címet tartalmaz. Az IBM (és kompatibilis) DOS, Macintosh és UNIX/VMS változatokban is létező program memóriarezidens, és bizonyos hipertext-tulajdonságokkal rendelkezik, amelyek igen felhasználóbaráttá teszik. (A cikk részletesen ismerteti a használat módját és a program információtartalmát.)

(Mohor Jenő)

Lásd még 296, 306, 311-312, 327-328, 331

Elektronikus könyvtár

Lásd 301

KAPCSOLÓDÓ TERÜLETEK

Kiadói tevékenység

94/337

TENOPIR, Carol: Electronic publishing = Libr.J. 119.vol. 1994. 6.no. 40-42.p.

Elektronikus publikálás

Elektronikus publikáció

Már több, mint 10 éve annak, hogy F.W. Lancaster megjövendölte az elektronikus publikáció két fejlődési lépcsőfokát. Az első szakaszban az elektronikus kiadványok – a szövegben való ke-